Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 4 marca 2021 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Środowisko naturalne – Dyrektywa 92/43/EWG – Ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory – Artykuł 12 ust. 1 – Dyrektywa 2009/147/WE – Ochrona dzikiego ptactwa – Artykuł 5 – Leśnictwo – Zakazy mające na celu zapewnienie ochrony gatunków chronionych – Przedsięwzięcie ostatecznej wycinki lasu – Teren, na którym występują gatunki chronione

W sprawach połączonych C-473/19 i C-474/19

mających za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez Vänersborgs tingsrätt, mark- och miljödomstolen (sąd pierwszej instancji w Vänersborg, sąd ds. nieruchomości i środowiska, Szwecja) postanowieniami z dnia 12 i 13 czerwca 2019 r., które wpłynęły do Trybunału w dniu 18 czerwca 2019 r., w postępowaniach:

Föreningen Skydda Skogen (C-473/19)

Naturskyddsföreningen i Härryda,

Göteborgs Ornitologiska Förening (C-474/19)

przeciwko

Länsstyrelsen i Västra Götalands län,

B.A.B. (C-473/19),

U.T.B. (C-474/19),

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: A. Arabadjiev (sprawozdawca), prezes izby, K. Lenaerts, prezes Trybunału, pełniący obowiązki sędziego drugiej izby, A. Kumin, T. von Danwitz i P.G. Xuereb, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu Föreningen Skydda Skogen – E. Götmark,

* Język postępowania: szwedzki.

– w imieniu Naturskyddsföreningen i Härryda – J. Hort,

– w imieniu rządu czeskiego – M. Smolek, J. Vláčil i L. Dvořáková, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej – K. Simonsson, C. Hermes i E. Ljung Rasmussen, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznik generalnej na posiedzeniu w dniu 10 września 2020 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni art. 12 ust. 1 dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U. 1992, L 206, s. 7, zwanej dalej „dyrektywą siedliskową") oraz art. 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz.U. 2010, L 20, s. 7, zwanej dalej „dyrektywą ptasią").

2 Wnioski te zostały złożone w ramach sporów pomiędzy Föreningen Skydda Skogen (stowarzyszeniem „Chrońcie lasy"), Naturskyddsföreningen i Härryda (stowarzyszeniem ochrony przyrody w Härrydzie) i Göteborgs Ornitologiska Förening (towarzystwem ornitologicznym w Göteborgu) a Länsstyrelsen i Västra Götalands län (zarządem hrabstwa Västra Götaland, Szwecja), B.A.B. i U.T.B. w sprawie decyzji zarządu hrabstwa Västra Götaland o niepodejmowaniu działania przeciw zgłoszeniu wycinki w odniesieniu do obszaru leśnego w gminie Härryda (Szwecja).

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa siedliskowa

3 Motywy trzeci, czwarty i szósty dyrektywy siedliskowej mają następujące brzmienie:

„uznając za główny cel niniejszej dyrektywy wspieranie zachowania różnorodności biologicznej przy uwzględnieniu wymagań gospodarczych, społecznych, kulturowych i regionalnych, niniejsza dyrektywa przyczynia się do realizacji ogólnego celu polegającego na trwałym rozwoju; zachowanie takiej różnorodności biologicznej może w niektórych przypadkach wymagać utrzymania lub wręcz pobudzania działalności człowieka;

na europejskim terytorium państw członkowskich stan siedlisk przyrodniczych nadal się pogarsza i coraz większa liczba dzikich gatunków jest poważnie zagrożona; jeśli się uwzględni, iż zagrożone siedliska i gatunki tworzą część dziedzictwa naturalnego Wspólnoty i że dotyczące ich zagrożenia mają często charakter transgraniczny, konieczne jest w celu ich ochrony podjęcie środków na poziomie wspólnotowym;

[…]

w celu odtworzenia lub zachowania siedlisk przyrodniczych i gatunków objętych zakresem zainteresowania Wspólnoty we właściwym stanie ochrony konieczne jest wyznaczenie specjalnych obszarów ochrony w celu stworzenia spójnej europejskiej sieci ekologicznej zgodnie z wyznaczonym harmonogramem".

4 Zgodnie z art. 1 lit. i) i m) tej dyrektywy:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

[…]

i) *stan ochrony gatunków* oznacza sumę oddziaływań na te gatunki, mogących mieć wpływ na ich długofalowe rozmieszczenie i obfitość ich populacji w obrębie terytorium, o którym mowa w art. 2.

Stan ochrony gatunków zostanie uznany za »właściwy«, jeśli:

– dane o dynamice liczebności populacji rozpatrywanych gatunków wskazują, że same utrzymują się w skali długoterminowej jako trwały składnik swoich siedlisk przyrodniczych,

oraz

– naturalny zasięg gatunków nie zmniejsza się ani nie ulegnie zmniejszeniu w dającej się przewidzieć przyszłości,

oraz

– istnieje i prawdopodobnie będzie istnieć siedlisko wystarczająco duże, aby utrzymać swoje populacje przez dłuższy czas;

[…]

m) *okaz* oznacza każde zwierzę lub roślinę, żywe lub martwe, należące do gatunków wymienionych w załącznikach IV i V, dowolną część lub ich pochodną oraz inne towary, które wydają się być częściami lub produktami otrzymanymi ze zwierząt lub roślin tych gatunków, według załączonego dokumentu, opakowania, oznaczenia lub etykiety albo na podstawie innych okoliczności".

5 Artykuł 2 wspomnianej dyrektywy przewiduje:

„1. Niniejsza dyrektywa ma na celu przyczynienie się do zapewnienia różnorodności biologicznej poprzez ochronę siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory na europejskim terytorium państw członkowskich, do którego stosuje się traktat.

2. Środki podejmowane zgodnie z niniejszą dyrektywą mają na celu zachowanie lub odtworzenie, we właściwym stanie ochrony, siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory ważnych dla Wspólnoty.

3. Środki podejmowane zgodnie z niniejszą dyrektywą uwzględniają wymogi gospodarcze, społeczne i kulturowe oraz cechy regionalne i lokalne".

6 Artykuł 12 ust. 1 tej samej dyrektywy brzmi następująco:

„Państwa członkowskie podejmą wymagane środki w celu ustanowienia systemu ścisłej ochrony gatunków zwierząt wymienionych w załączniku IV lit. a) w ich naturalnym zasięgu, zakazujące:

a) jakichkolwiek form celowego chwytania lub zabijania okazów tych gatunków dziko występujących;

b) celowego niepokojenia tych gatunków, w szczególności podczas okresu rozrodu, wychowu młodych, snu zimowego i migracji

c) celowego niszczenia lub wybierania jaj;

d) pogarszania stanu lub niszczenia terenów rozrodu lub odpoczynku”.

7 Artykuł 16 ust. 1 dyrektywy siedliskowej stanowi:

„Pod warunkiem że nie ma zadowalającej alternatywy i że odstępstwo nie jest szkodliwe dla zachowania populacji danych gatunków we właściwym stanie ochrony w ich naturalnym zasięgu, państwa członkowskie mogą wprowadzić odstępstwa od przepisów art. 12, 13, 14 i [art.] 15 lit. a) i b):

a) w interesie ochrony dzikiej fauny i flory oraz ochrony siedlisk przyrodniczych;

b) aby zapobiec poważnym szkodom, w szczególności w odniesieniu do upraw, zwierząt gospodarskich, lasów, połowów ryb, wód oraz innych rodzajów własności;

c) w interesie zdrowia i bezpieczeństwa publicznego lub z innych powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego, w tym z powodów o charakterze społecznym lub gospodarczym oraz powodów związanych z korzystnymi skutkami o podstawowym znaczeniu dla środowiska;

d) do celów związanych z badaniami i edukacją, z odbudową populacji i ponownym wprowadzeniem określonych gatunków oraz dla koniecznych do tych celów działań reprodukcyjnych, włączając w to sztuczne rozmnażanie roślin;

e) aby umożliwić, w ściśle nadzorowanych warunkach, w sposób wybiórczy i w ograniczonym stopniu, pozyskiwanie lub przetrzymywanie niektórych okazów gatunków wymienionych w załączniku IV, w ograniczonej liczbie określonej przez właściwe władze krajowe”.

8 W lit. a) załącznika IV do dyrektywy siedliskowej wymieniona jest między innymi *Rana arvalis*, powszechnie zwana żabą moczarową, jako gatunek zwierząt ważnych dla Wspólnoty, który wymaga ścisłej ochrony.

Dyrektywa ptasia

9 Motywy 3–5 dyrektywy ptasiej brzmią następująco:

„(3) Liczebność populacji wielu gatunków dzikiego ptactwa występujących naturalnie na europejskim terytorium państw członkowskich zmniejsza się w niektórych przypadkach w bardzo szybkim tempie, co stanowi poważne zagrożenie dla ochrony środowiska naturalnego, w szczególności dla jego równowagi biologicznej.

(4) Gatunki dzikiego ptactwa występujące naturalnie na europejskim terytorium państw członkowskich to głównie gatunki wędrowne. Gatunki te stanowią wspólne dziedzictwo, a skuteczna ochrona ptactwa jest zwykle transgranicznym problemem dotyczącym środowiska, który wymaga wspólnej odpowiedzialności.

(5) Ochrona gatunków dzikiego ptactwa występujących naturalnie na europejskim terytorium państw członkowskich jest konieczna do osiągnięcia celów Wspólnoty w zakresie poprawy warunków życia i zrównoważonego rozwoju".

10 Artykuł 1 tej dyrektywy stanowi:

„1. Niniejsza dyrektywa odnosi się do ochrony wszystkich gatunków ptactwa występujących naturalnie w stanie dzikim na europejskim terytorium państw członkowskich, do którego stosuje się traktat. Ma ona na celu ochronę tych gatunków, gospodarowanie nimi oraz ich kontrolę i ustanawia reguły ich eksploatacji.

2. Niniejszą dyrektywę stosuje się do ptactwa, jego jaj, gniazd i naturalnych siedlisk".

11 Artykuł 2 wspomnianej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie podejmują wszelkie niezbędne środki w celu zachowania populacji gatunków określonych w art. 1 na poziomie, który odpowiada w szczególności wymogom ekologicznym, naukowym i kulturowym, mając na uwadze wymogi ekonomiczne i rekreacyjne lub w celu dostosowania populacji tych gatunków do tego poziomu".

12 Artykuł 3 tej samej dyrektywy przewiduje:

„1. W świetle wymogów określonych w art. 2 państwa członkowskie podejmują wszelkie niezbędne środki w celu ochrony, zachowania lub przywrócenia wystarczającej różnorodności i obszaru naturalnych siedlisk wszystkich gatunków ptactwa określonych w art. 1.

2. Ochrona, zachowanie i przywracanie biotopów i naturalnych siedlisk obejmuje przede wszystkim następujące środki:

a) ustanowienie stref ochronnych,

b) utrzymanie i gospodarowanie, zgodnie z potrzebami ekologicznymi naturalnych siedlisk w ramach stref ochronnych [obszarów ochrony] i poza nimi;

c) przywracanie zniszczonych biotopów;

d) tworzenie biotopów".

13 Zgodnie z art. 4 dyrektywy ptasiej:

„1. Gatunki wymienione w załączniku I podlegają specjalnym środkom ochrony dotyczącym ich naturalnego siedliska w celu zapewnienia im przetrwania oraz reprodukcji na obszarze ich występowania.

[…]

Państwa członkowskie dokonują klasyfikacji przede wszystkim najbardziej odpowiednich obszarów pod względem liczby i powierzchni jako obszarów specjalnej ochrony dla zachowania tych gatunków, z uwzględnieniem wymogów ich ochrony w ramach morskiego i lądowego obszaru geograficznego, do którego niniejsza dyrektywa ma zastosowanie.

[…]

4. W odniesieniu do obszarów ochrony określonych w ust. 1 i 2 państwa członkowskie podejmują właściwe kroki w celu uniknięcia powstawania zanieczyszczenia lub pogorszenia warunków naturalnych siedlisk lub jakichkolwiek zakłóceń wpływających na ptactwo, o ile mają one znaczenie w odniesieniu do celów niniejszego artykułu. Państwa członkowskie dążą również do uniknięcia powstawania zanieczyszczenia lub pogorszenia warunków naturalnych siedlisk poza tymi obszarami ochrony".

14 Artykuł 5 tej dyrektywy stanowi:

„Bez uszczerbku dla art. 7 i 9 państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu ustanowienia powszechnego systemu ochrony dla wszystkich gatunków ptactwa określonych w art. 1, zabraniającego w szczególności:

a) umyślnego zabijania lub chwytania jakimikolwiek metodami;

b) umyślnego niszczenia lub uszkadzania ich gniazd i jaj lub usuwania ich gniazd;

c) wybierania ich jaj dziko występujących oraz zatrzymania tych jaj, nawet gdy są puste;

d) umyślnego płoszenia tych ptaków, szczególnie w okresie lęgowym i wychowu młodych, jeśli mogłoby to mieć znaczenie w odniesieniu do celów niniejszej dyrektywy;

[…]".

15 Artykuł 9 ust. 1 wspomnianej dyrektywy przewiduje:

„Państwa członkowskie mogą odstąpić od [stosowania] art. 5–8, jeśli nie ma innego zadowalającego rozwiązania, z następujących przyczyn:

a) – w interesie zdrowia i bezpieczeństwa publicznego,

– w interesie bezpieczeństwa lotniczego,

– w celu zapobiegania poważnym szkodom w odniesieniu do [upraw], inwentarza żywego, lasów, [obszarów] rybołówstwa i wód,

– w celu ochrony flory i fauny;

b) do celów badań i nauczania, repopulacji lub ponownego wprowadzania oraz dla wylęgu niezbędnego do powyższych celów;

c) w celu zezwolenia, przy zachowaniu ściśle nadzorowanych warunków oraz na zasadach selektywnych, na chwytanie, przetrzymywanie lub inne legalne wykorzystywanie niektórych ptaków w małych ilościach".

16 Artykuł 14 dyrektywy ptasiej ma brzmienie następujące:

„Państwa członkowskie mogą wprowadzić bardziej rygorystyczne środki ochronne niż przewidziane w niniejszej dyrektywie”.

Prawo szwedzkie

17 Paragraf 4 akapit pierwszy artskyddsförordningen (2007:845) [dekretu w sprawie ochrony gatunków (2007:845), zwanego dalej „dekretem w sprawie ochrony gatunków”], który został przyjęty na podstawie art. 1 rozdziału 8 miljöbalken, lag (1998:808) [ustawy ustanawiającej kodeks ochrony środowiska (1998:808)] w celu transpozycji do prawa szwedzkiego art. 5 dyrektywy Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz.U. 1979, L 103, s. 1), którego treść została przejęta w art. 5 dyrektywy ptasiej, która uchyliła i zastąpiła dyrektywę 79/409, oraz transpozycji art. 12 dyrektywy siedliskowej, stanowi:

„W odniesieniu do dzikiego ptactwa i gatunków dzikich zwierząt oznaczonych znakiem »N« lub »n« w załączniku nr 1 do niniejszego dekretu, zakazuje się:

1. celowego chwytania lub zabijania zwierząt;

2. celowego niepokojenia zwierząt, w szczególności podczas okresu rozrodu, wychowu młodych, snu zimowego i ich migracji;

3. celowego niszczenia lub wybierania jaj;

4. pogarszania stanu lub niszczenia terenów rozrodu lub odpoczynku zwierząt.

Zakazy stosuje się na wszystkich etapach życia zwierząt.

[…]”.

18 Paragraf 4 akapit pierwszy pkt 1–3 tego dekretu transponuje w ten sposób celowe działania zakazane w art. 5 lit. a)–d) dyrektywy ptasiej i art. 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej. Paragraf 4 akapit pierwszy pkt 4 tego dekretu transponuje z kolei art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej.

19 W załączniku I do dekretu w sprawie ochrony gatunków znajduje się wykaz wszystkich gatunków wskazanych w załącznikach I–III do dyrektywy ptasiej oraz w załącznikach II, IV i V do dyrektywy siedliskowej.

20 Z § 30 skogsvårdslagen (1979:429) [ustawy o gospodarce leśnej (1979:429)] wynika, że rząd lub wyznaczony przez niego organ administracyjny może wydawać instrukcje dotyczące uwzględniania środowiska naturalnego, w szczególności w ramach gospodarki leśnej.

Postępowania główne i pytania prejudycjalne

21 Zgłoszenie wycinki dotyczące obszaru leśnego w gminie Härryda zostało złożone do Skogsstyrelsen (krajowej dyrekcji lasów, Szwecja). Zgłoszenie to dotyczy ostatecznej wycinki, która obejmuje usunięcie prawie wszystkich drzew.

22 Krajowa dyrekcja lasów wydała opinię w sprawie środków ostrożności zalecanych w tym szczególnym przypadku i uznała, że pod warunkiem zastosowania się do jej opinii działanie opisane w tym zgłoszeniu nie jest sprzeczne z żadnym z zakazów przewidzianych w dekrecie w sprawie ochrony gatunków.

23 Jak wynika z wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, obszar leśny, o którym mowa we wspomnianym zgłoszeniu, to siedlisko naturalne gatunków chronionych dekretem w sprawie ochrony gatunków. Tymczasem planowane działanie w zakresie gospodarki leśnej na tym obszarze będzie skutkowało niepokojeniem okazów tych gatunków chronionych lub ich zabijaniem. Ponadto zostaną zniszczone jaja tych gatunków znajdujące się na tym obszarze.

24 W dniach 22 grudnia 2016 r. i 17 stycznia 2018 r. skarżący w postępowaniu głównym zwrócili się więc do zarządu hrabstwa Västra Götaland, odpowiedzialnego za kontrolę ochrony gatunków w tym hrabstwie, o podjęcie działań przeciwko zgłoszeniu wycinki i opinii krajowej dyrekcji lasów. Uważają oni, że planowana wycinka jest sprzeczna z zakazami przewidzianymi w dekrecie w sprawie ochrony gatunków, i żądają w szczególności, aby zarząd wykonał swoje zadania w zakresie kontroli stosowania tego dekretu.

25 Zarząd hrabstwa Västra Götaland zdecydował, że nie ma potrzeby badania konieczności wyłączenia stosowania dekretu w sprawie ochrony gatunków, co zakłada, że planowane działanie, o ile uwzględnia środki ostrożności zalecane w opinii krajowej dyrekcji lasów, o której mowa w pkt 22 niniejszego wyroku, nie jest sprzeczne z żadnym ze wspomnianych zakazów. Skarżący w postępowaniu głównym wnieśli z tego powodu do sądu odsyłającego skargę na tę decyzję zarządu hrabstwa Västra Götaland o niepodjęciu działań kontrolnych.

26 Sąd odsyłający wyjaśnia z jednej strony, że § 4 dekretu w sprawie ochrony gatunków wprowadza w życie zarówno art. 5 dyrektywy ptasiej, jak i art. 12 dyrektywy siedliskowej, wobec czego dekret ten nie czyni, jeśli chodzi o zakres zakazów, rozróżnienia między gatunkami objętymi jedną lub drugą z tych dyrektyw, a zakaz pogarszania stanu lub niszczenia terenów rozrodu lub odpoczynku przewidziany w dyrektywie siedliskowej rozciąga się w ten sposób na mocy prawa krajowego również na ptaki. Jego zdaniem transpozycja ta nie budzi żadnych kontrowersji, ponieważ dyrektywa ptasia jest dyrektywą przewidującą minimalną harmonizację, przyjętą na podstawie art. 175 ust. 1 WE.

27 Z drugiej strony sąd odsyłający dodaje, że sprawy, w przedmiocie których ma orzec, dotyczą wpływu działalności leśnej, o której mowa w postępowaniu głównym, na szereg gatunków ptactwa objętych dyrektywą ptasią, z których wiele jest wymienionych w załączniku I do tej dyrektywy, a także na gatunek *Rana arvalis*, powszechnie zwany żabą moczarową, wymieniony w lit. a) załącznika IV do dyrektywy siedliskowej, który korzysta ze ścisłej ochrony przewidzianej w tej dyrektywie i występuje na rozpatrywanym obszarze wycinki. W tym kontekście sąd odsyłający wskazuje, że obszar ten służy tym gatunkom najprawdopodobniej jako tereny rozrodu. Tymczasem zostaną one zniszczone lub zdegradowane w wyniku planowanej wycinki.

28 Sąd ten uważa zatem, że wykładnia niektórych pojęć dyrektywy ptasiej i siedliskowej jest mu niezbędna do rozstrzygnięcia podniesionych przed nim kwestii i do zweryfikowania w tym kontekście zgodności z nimi orzecznictwa krajowego, które wymaga, w przypadku gdy dane działanie realizuje cel inny niż realizowany poprzez zakazy zawarte w tych dyrektywach, by działanie to niosło ryzyko negatywnego wpływu na stan ochrony danych gatunków, aby można było zastosować do niego te zakazy.

29 W tych okolicznościach Vänersborgs tingsrätt, mark- och miljödomstolen (sąd pierwszej instancji w Vänersborg, sąd ds. nieruchomości i środowiska, Szwecja) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi, które są sformułowane identycznie w każdej ze spraw C-473/19 i C-474/19:

„1) Czy art. 5 dyrektywy [ptasiej] należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on praktyce krajowej, w ramach której ochrona obejmuje jedynie te gatunki, które wymieniono w załączniku I do dyrektywy 2009/147 lub które są zagrożone na jakimś poziomie, lub których populacja długotrwale spada?

2) Czy określenia »umyślne zabijanie/płoszenie/niszczenie« zawarte w art. 5 lit. a)–d) dyrektywy ptasiej i art. 12 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwiają się one praktyce krajowej, w ramach której, jeżeli cel podejmowanych działań jest wyraźnie inny niż zabijanie czy niepokojenie gatunków (na przykład działania w zakresie leśnictwa lub zagospodarowania terenu), zakazy mają zastosowanie tylko w przypadku istnienia ryzyka, że podejmowane działania niekorzystnie wpłyną na stan ochrony gatunków?

Pytania pierwsze i drugie zadano między innymi w kontekście:

– okoliczności, że art. 5 dyrektywy ptasiej ma na celu ochronę wszystkich gatunków ptactwa w rozumieniu jej art. 1 ust. 1,

– sposobu, w jaki w art. 1 lit. m) dyrektywy siedliskowej zdefiniowano pojęcie »okazu«,

– okoliczności, że kwestię stanu ochrony gatunków uważa się za istotną dopiero w związku z odstępstwami przewidzianymi w art. 16 dyrektywy siedliskowej (odstępstwa można wprowadzić pod warunkiem, że nie ma zadowalającej alternatywy i że nie są one szkodliwe dla zachowania populacji danych gatunków we właściwym stanie ochrony w ich naturalnym zasięgu) lub art. 9 dyrektywy ptasiej (odstępstwa nie mogą być niezgodne z tą dyrektywą, która w art. 2 wymaga, aby państwa członkowskie podejmowały wszelkie niezbędne środki w celu zachowania populacji gatunków określonych w art. 1 na poziomie, który odpowiada w szczególności wymogom ekologicznym, naukowym i kulturowym).

3) Jeżeli na pytanie drugie zostanie udzielona odpowiedź, zgodnie z którą aby zakaz obowiązywał, należy ocenić szkodę na poziomie innym niż indywidualny, to czy oceny należy w związku z tym dokonać w którejś z wymienionych niżej skali lub na którymś z wymienionych niżej poziomów:
   a) określona część populacji ograniczona geograficznie zgodnie z definicją znajdującą się w lit. a), na przykład w granicach regionu, państwa członkowskiego lub Unii Europejskiej,
   b) dana lokalna populacja (biologicznie odizolowana od innych populacji tego gatunku),
   c) dana metapopulacja,
   d) cała populacja gatunku w danej regionalnej części biogeograficznej zasięgu?

4) Czy wyrażenie »pogarszanie stanu lub niszczenie« użyte w art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej w odniesieniu do terenu rozrodu zwierząt należy interpretować w ten sposób, że wyklucza ono praktykę krajową, zgodnie z którą w sytuacji gdy mimo podjęcia środków zapobiegawczych wskutek danego działania, rozpatrywanego indywidualnie lub w połączeniu z innymi, dochodzi bezpośrednio lub pośrednio do utraty trwałej funkcjonalności ekologicznej w siedlisku danego gatunku w wyniku szkód, niszczenia lub pogarszania stanu, zakaz obowiązuje dopiero od momentu, w którym zaistnieje ryzyko pogorszenia się stanu ochrony danego gatunku na jednym z poziomów wymienionych w pytaniu trzecim?

5) Jeżeli odpowiedź na pytanie czwarte będzie przecząca – to znaczy w celu zastosowania zakazu należy ocenić szkodę na innym poziomie niż poziomie siedliska znajdującego się na pojedynczym obszarze – to czy oceny należy dokonać w którejś z wymienionych niżej skali lub na którymś z wymienionych niżej poziomów:
   a) określona część populacji ograniczona geograficznie zgodnie z definicją znajdującą się w lit. a), na przykład w granicach regionu, państwa członkowskiego lub Unii Europejskiej,
   b) dana lokalna populacja (biologicznie odizolowana od innych populacji tego gatunku),
   c) dana metapopulacja,
   d) cała populacja gatunku w danej regionalnej części biogeograficznej zasięgu?

Pytania drugie i czwarte sądu odsyłającego zawierają w sobie pytanie, czy ścisła ochrona przewidziana w dyrektywach przestaje obowiązywać w odniesieniu do gatunków, w przypadku których osiągnięto cel dyrektywy (właściwy stan ochrony)".

30 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 22 lipca 2019 r. sprawy C-473/19 i C-474/19 zostały połączone do celów przeprowadzenia pisemnego i ustnego etapu postępowania oraz wydania wyroku.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

31 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy art. 5 dyrektywy ptasiej należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on krajowej praktyce, zgodnie z którą zakazy przewidziane w tym przepisie dotyczą wyłącznie gatunków wymienionych w załączniku I do tej dyrektywy, gatunków zagrożonych na określonym poziomie lub gatunków, których populacja wykazuje tendencję do długotrwałego spadku.

32 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przy dokonywaniu wykładni przepisu prawa Unii należy uwzględniać nie tylko jego brzmienie, lecz także jego kontekst oraz cele regulacji, której część on stanowi [wyrok z dnia 2 lipca 2020 r., Magistrat der Stadt Wien (Chomik europejski), C-477/19, EU:C:2020:517, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo].

33 W pierwszej kolejności należy zauważyć, że zgodnie z art. 5 dyrektywy ptasiej, bez uszczerbku dla jej art. 7 i 9, państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu ustanowienia powszechnego systemu ochrony dla wszystkich gatunków ptactwa określonych w art. 1 tej dyrektywy, obejmującego w szczególności zakazy określone w tymże art. 5.

34 Tymczasem dyrektywa ptasia, stosownie do swego art. 1 ust. 1, „odnosi się do ochrony wszystkich gatunków ptactwa występujących naturalnie w stanie dzikim na europejskim terytorium państw członkowskich, do którego stosuje się traktat".

35 Artykuł 5 dyrektywy ptasiej wymaga tym samym, by państwa członkowskie ustanowiły kompletne i skuteczne ramy prawne poprzez podjęcie – jak przewiduje art. 12 dyrektywy siedliskowej – konkretnych i specyficznych środków ochrony, które mają pozwolić na zapewnienie skutecznego poszanowania zakazów wymienionych w art. 5 dyrektywy ptasiej, zmierzających zasadniczo do chronienia terenów rozrodu i odpoczynku ptaków objętych tą dyrektywą [zob. podobnie wyrok z dnia 17 kwietnia 2018 r., Komisja/Polska (Puszcza Białowieska), C-441/17, EU:C:2018:255, pkt 252].

36 Z jasnego i jednoznacznego brzmienia art. 5 dyrektywy ptasiej wynika zatem, że stosowanie zakazów, o których mowa w tym przepisie, nie jest w żaden sposób ograniczone do gatunków wymienionych w załączniku I do tej dyrektywy, gatunków zagrożonych na określonym poziomie lub gatunków, których populacja wykazuje tendencję do długotrwałego spadku.

37 W drugiej kolejności należy zauważyć, że ani kontekst, w jaki wpisuje się art. 5 dyrektywy ptasiej, ani przedmiot i cel tej dyrektywy nie pozwalają na ograniczenie jej zakresu stosowania do trzech kategorii gatunków ptactwa wymienionych w ten sposób przez sąd odsyłający w pytaniu pierwszym.

38 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 191 ust. 2 TFUE polityka Unii w dziedzinie środowiska naturalnego stawia sobie za cel wysoki poziom ochrony. Ponadto opiera się ona w szczególności na zasadach ostrożności i działania zapobiegawczego, a także na zasadzie naprawiania w pierwszym rzędzie u źródła szkód wyrządzonych środowisku naturalnemu.

39 Jak wynika z motywów 3–5 dyrektywy ptasiej, liczebność wielu gatunków dzikiego ptactwa występujących naturalnie na europejskim terytorium państw członkowskich zmniejsza się, co stanowi poważne zagrożenie dla ochrony środowiska naturalnego. W związku z tym ochrona takich gatunków ptactwa, które są głównie gatunkami wędrownymi i stanowią tym samym wspólne dziedzictwo, jest konieczna do osiągnięcia celów Unii w zakresie zrównoważonego rozwoju i poprawy warunków życia.

40 Trybunał przypomniał już również, że dyrektywa ptasia, której zakres stosowania obejmuje wszystkie gatunki dzikiego ptactwa występujące naturalnie na europejskim terytorium państw członkowskich, do którego stosuje się traktat, przewiduje w art. 2, że państwa członkowskie winny podejmować wszelkie niezbędne środki w celu zachowania populacji tych gatunków ptactwa na poziomie, który odpowiada w szczególności wymogom ekologicznym, naukowym i kulturowym, mając na uwadze wymogi ekonomiczne i rekreacyjne lub w celu dostosowania populacji tych gatunków do tego poziom (zob. podobnie wyrok z dnia 11 lipca 1996 r., Royal Society for the Protection of Birds, C-44/95, EU:C:1996:297, pkt 3).

41 Ponadto art. 3 dyrektywy ptasiej nakłada na państwa członkowskie obowiązki o charakterze ogólnym, polegające na zapewnieniu wystarczającej różnorodności i powierzchni siedlisk – podobnie jak art. 5 tej dyrektywy – wszystkich gatunków ptactwa wymienionych w art. 1 tej dyrektywy, czyli wszystkich gatunków dzikiego ptactwa występujących naturalnie na europejskim terytorium państw członkowskich, do którego stosuje się traktat.

42 Określenie tego zakresu stosowania jest związane ze znaczeniem pełnej i skutecznej ochrony dzikiego ptactwa na obszarze całej Unii, niezależnie od jego miejsca pobytu lub tras wędrówki, a tym samym niezależnie od przepisów krajowych, które definiują ochronę dzikiego ptactwa według pojęcia dziedzictwa krajowego (zob. podobnie wyrok z dnia 27 kwietnia 1988 r., Komisja/Francja, 252/85, EU:C:1988:202, pkt 15).

43 Artykuł 4 dyrektywy ptasiej określa z kolei szczególnie ukierunkowany i wzmocniony system ochrony, który obejmuje szczególne obowiązki w odniesieniu między innymi do gatunków ptaków wymienionych w załączniku I do tej dyrektywy (zob. podobnie wyrok z dnia 11 lipca 1996 r., Royal Society for the Protection of Birds, C-44/95, EU:C:1996:297, pkt 19, 23), polegający na podjęciu specjalnych środków ochrony dotyczących ich naturalnego siedliska w celu zapewnienia im przetrwania i reprodukcji na obszarze ich występowania. Państwa członkowskie dokonują klasyfikacji przede wszystkim najbardziej odpowiednich obszarów pod względem liczby i powierzchni jako obszarów specjalnej ochrony dla zachowania gatunków wymienionych w załączniku I do tej dyrektywy w ramach morskiego i lądowego obszaru geograficznego, do którego dyrektywa ta ma zastosowanie.

44 Natomiast, jak zauważyła rzecznik generalna w pkt 44 opinii, dla celów art. 5 dyrektywy ptasiej nie ma znaczenia, czy dane gatunki ptactwa są objęte załącznikiem I do tej dyrektywy, czy są zagrożone na jakimkolwiek poziomie, lub też czy ich populacja długotrwale spada.

45 W świetle powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, iż art. 5 dyrektywy ptasiej należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on praktyce krajowej, zgodnie z którą zakazy przewidziane w tym przepisie dotyczą jedynie gatunków, które są wymienione w załączniku I do tej dyrektywy, są zagrożone na określonym poziomie lub których populacja wykazuje tendencję do długotrwałego spadku.

W przedmiocie pytania drugiego

46 Na wstępie należy zauważyć, że z wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, iż dekret w sprawie ochrony gatunków nie dokonuje, w odniesieniu do zakresu wymienionych w § 4 zakazów umyślnego chwytania lub zabijania i niepokojenia gatunków zwierząt, a także niszczenia lub wybierania jaj, rozróżnienia pomiędzy gatunkami objętymi dyrektywą siedliskową a gatunkami objętymi dyrektywą ptasią. Sąd odsyłający podkreśla w szczególności, że § 4 akapit pierwszy pkt 1–3 tego dekretu transponuje zamierzone działania zakazane w ten sposób w art. 5 lit. a)–d) dyrektywy ptasiej i art. 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej.

47 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 14 dyrektywy ptasiej państwa członkowskie mogą wprowadzić środki ochronne bardziej rygorystyczne niż przewidziane w tej dyrektywie (wyrok z dnia 21 lipca 2011 r., Azienda Agro-Zootecnica Franchini i Eolica di Altamura, C-2/10, EU:C:2011:502, pkt 49).

48 Ze względu na to, że sąd odsyłający stwierdza, że z dekretu w sprawie ochrony gatunków wynika, iż zakazy przewidziane w art. 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej rozciągają się na ptactwo, należy zatem ograniczyć badanie pytania drugiego do wykładni tego przepisu.

49 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że z jednej strony sprzeciwia się on praktyce krajowej, zgodnie z którą jeżeli cel działalności człowieka, takiej jak działalność w zakresie gospodarki leśnej lub zagospodarowania gruntów, jest w sposób oczywisty inny niż zabijanie lub niepokojenie gatunków zwierząt, to zakazy przewidziane w tym przepisie mają zastosowanie wyłącznie w przypadku ryzyka negatywnego wpływu na stan ochrony danych gatunków, a z drugiej strony ochrona przyznana tym przepisem przestaje mieć zastosowanie do gatunków, które osiągnęły właściwy stan ochrony.

50 Należy przede wszystkim przypomnieć, że art. 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej nakłada na państwa członkowskie obowiązek podjęcia wymaganych środków w celu ustanowienia systemu ścisłej ochrony gatunków zwierząt wymienionych w lit. a) załącznika IV do tej dyrektywy w ich naturalnym zasięgu, zakazujących celowego chwytania lub zabijania okazów tych gatunków, ich celowego niepokojenia oraz celowego niszczenia lub wybierania ich jaj.

51 Trybunał orzekł, że aby spełniona została przesłanka dotycząca celowego charakteru figurująca w art. 12 ust. 1 lit. a) dyrektywy siedliskowej, należy wykazać, że podmiot, który wydał akt, pozwalał na chwytanie lub zabijanie okazu chronionego gatunku zwierząt lub przynajmniej godził się na możliwość takiego chwytania lub zabijania (wyrok z dnia 18 maja 2006 r., Komisja/Hiszpania, C-221/04, EU:C:2006:329, pkt 71). To samo dotyczy zakazów zawartych w art. 12 ust. 1 lit. b) i c) tej dyrektywy.

52 W szczególności Trybunał uznał za celowe niepokojenie w rozumieniu art. 12 ust. 1 lit. b) dyrektywy siedliskowej fakty takie jak ruch motorowerów na plaży pomimo ostrzeżeń dotyczących występowania chronionych żółwi morskich oraz obecność rowerów wodnych i żaglówek w obszarze morskim danych plaż i orzekł, że państwo członkowskie uchybia zobowiązaniom ciążącym na nim na mocy art. 12 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy, w przypadku gdy nie podejmuje wszelkich niezbędnych, konkretnych kroków

w celu uniknięcia celowego niepokojenia danego gatunku zwierząt podczas okresu rozrodu (zob. podobnie wyrok z dnia 18 maja 2006 r., Komisja/Hiszpania, C-221/04, EU:C:2006:329, pkt 70 i przytoczone tam orzecznictwo).

53 W związku z tym zakazy zawarte w art. 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej mogą mieć zastosowanie do działalności takiej jak działalność w zakresie gospodarki leśnej lub zagospodarowania gruntów, której cel jest ewidentnie inny niż chwytanie lub zabijanie, niepokojenie gatunków zwierząt lub celowe niszczenie lub wybieranie jaj.

54 Co się tyczy znaczenia stanu ochrony gatunku zwierząt w ramach art. 12 ust. 1 lit. a) i c) dyrektywy siedliskowej, należy zauważyć, że konieczność zbadania sytuacji na poziomie osobników danego gatunku wynika z samego brzmienia tego przepisu, który zobowiązuje państwa członkowskie do zakazania określonych działań dotyczących „okazów" lub „jaj" gatunków zwierząt.

55 Tymczasem należy stwierdzić, że definicja pojęcia „stanu ochrony gatunków" zawarta w art. 1 lit. i) tej dyrektywy odnosi się wyraźnie do „obfitości ich populacji", a nie do szczególnej sytuacji osobnika lub okazu tego gatunku, wobec czego ów stan ochrony jest określany lub oceniany w szczególności w odniesieniu do populacji danych gatunków.

56 Ponadto, co się tyczy art. 12 ust. 1 lit. b) dyrektywy siedliskowej, który zawiera zakaz celowego niepokojenia gatunków, w szczególności w okresie rozrodu, wychowu młodych, snu zimowego i migracji, należy zauważyć, że w zakresie, w jakim ma on na celu położenie nacisku na zwiększoną wagę tego zakazu w okresach, w których okazy są szczególnie wrażliwe, w szczególności z punktu widzenia ich zdolności reprodukcyjnej lub udanego rozrodu, wobec czego naruszenie tego zakazu może szczególnie negatywnie wpłynąć na stan ochrony danego gatunku, przepis ten zgodnie z jego brzmieniem nie wyklucza jednak, że działania niepowodujące takiego ryzyka mogą być nim objęte w indywidualnym przypadku.

57 Wynika z tego, że wdrożenie systemu ochrony przewidzianego w art. 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej nie jest uzależnione od warunku, by dana działalność niosła ryzyko negatywnego wpływu na stan ochrony danego gatunku zwierząt.

58 Następnie, jeśli chodzi o kontekst, w jaki wpisuje się ten przepis, należy stwierdzić, że badanie wpływu danej działalności na stan ochrony danego gatunku zwierząt ma natomiast znaczenie w ramach odstępstw przyjętych na podstawie art. 16 dyrektywy siedliskowej.

59 Mianowicie w ramach badania tych odstępstw dokonuje się oceny zarówno wpływu rozpatrywanej działalności na stan ochrony populacji danych gatunków, jak i konieczności tej działalności, a także alternatywnych rozwiązań pozwalających zrealizować cel przywołany na poparcie wnioskowanego odstępstwa.

60 Uzależnienie stosowania zakazów, o których mowa w art. 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej, od ryzyka negatywnego wpływu rozpatrywanej działalności na stan ochrony danego gatunku mogłoby tymczasem doprowadzić do obejścia badania przewidzianego na podstawie art. 16 tej dyrektywy i skutkowałoby tym samym pozbawieniem skuteczności tego artykułu, a także przepisów wprowadzających odstępstwa i wynikających z nich ograniczeń. Takiej wykładni nie można uznać za zgodną z zasadami ostrożności i działania zapobiegawczego przypomnianymi w pkt 38 niniejszego wyroku oraz z podwyższonym poziomem ochrony okazów gatunków zwierząt i jaj, o którym mowa w art. 12 ust. 1 lit. a)–c) wspomnianej dyrektywy.

61 Tym samym zarówno brzmienie, jak i kontekst tego przepisu wykluczają uzależnienie stosowania przewidzianych w nim zakazów do działalności takiej jak działalność w zakresie gospodarki leśnej lub zagospodarowania gruntów od ryzyka negatywnego wpływu na stan ochrony danego gatunku zwierząt, przy czym wykładnia ta znajduje również potwierdzenie w celach dyrektywy siedliskowej.

62 W tym względzie z motywu trzeciego wspomnianej dyrektywy wynika, że ponieważ jej głównym celem jest wspieranie zachowania różnorodności biologicznej przy uwzględnieniu wymagań gospodarczych, społecznych, kulturowych i regionalnych, przyczynia się ona do realizacji ogólnego celu polegającego na trwałym rozwoju.

63 Zgodnie z motywem szóstym dyrektywy siedliskowej w celu odtworzenia lub zachowania siedlisk przyrodniczych i gatunków objętych zakresem zainteresowania Wspólnoty we właściwym stanie ochrony konieczne jest wyznaczenie specjalnych obszarów ochrony w celu stworzenia spójnej europejskiej sieci ekologicznej zgodnie z wyznaczonym harmonogramem.

64 Należy poza tym przypomnieć, że zgodnie z art. 2 ust. 1 dyrektywy siedliskowej jej celem jest przyczynienie się do zapewnienia różnorodności biologicznej poprzez ochronę siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory na europejskim terytorium państw członkowskich. Ponadto zgodnie z art. 2 ust. 2 tej dyrektywy środki podejmowane w tym celu mają na celu „zachowanie lub odtworzenie, we właściwym stanie ochrony, siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory ważnych dla Wspólnoty".

65 Z celów tych wynika zatem także, że ponieważ dyrektywa siedliskowa dotyczy również „zachowania" właściwego stanu ochrony, należy uznać, że gatunki, które osiągnęły taki stan ochrony, powinny być chronione przed każdym pogorszeniem się tego stanu.

66 W związku z tym należy stwierdzić, że art. 12 ust. 1 dyrektywy siedliskowej nie może być interpretowany w ten sposób, że ochrona przewidziana w tym przepisie przestaje mieć zastosowanie do gatunków, które osiągnęły właściwy stan ochrony.

67 Do celów stosowania art. 12 ust. 1 lit. a)–c) tej dyrektywy do sądu odsyłającego należy zatem zbadanie w szczególności, czy gatunki zwierząt objęte tą dyrektywą, takie jak te wymienione we wnioskach o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, występują na obszarze wycinki, którego dotyczy postępowanie główne.

68 W tym względzie należy zauważyć, że gatunek *Rana arvalis*, powszechnie zwany żabą moczarową, ma prawdopodobnie, jak wyjaśnia sąd odsyłający, siedlisko przyrodnicze na obszarze objętym zgłoszeniem wycinki rozpatrywanym w postępowaniu głównym. Gatunek ten znajduje się wśród gatunków zwierząt chronionych dyrektywą siedliskową, które podlegają ścisłej ochronie na podstawie art. 12 tej dyrektywy.

69 Ponadto sąd odsyłający wskazuje, że na obszarze, którego dotyczy postępowanie główne, swoje siedliska przyrodnicze mają przynajmniej gatunki *Tetrao urogallus*, powszechnie zwany głuszcem, *Pernis apivorus*, powszechnie zwany trzmielojadem zwyczajnym, i *Accipiter gentilis*, powszechnie zwany jastrzębiem zwyczajnym, z których wszystkie są wymienione w załączniku I do dyrektywy ptasiej i stanowią tym samym najbardziej zagrożone gatunki ptactwa.

70 Do sądu odsyłającego będzie również należało zbadanie, czy warunki, w jakich należy dokonać wycinki rozpatrywanej w postępowaniu głównym, stanowią praktyki prewencyjnej i trwałej gospodarki leśnej zgodne z wymogami ochrony wynikającymi z dyrektywy siedliskowej.

71 Sąd ten zauważa w szczególności, że będzie musiał ustalić, w jakim stopniu środki ostrożności zalecane przez krajową dyrekcję lasów mogą przyczynić się do zmniejszenia ryzyka szkód do takiego poziomu, że działalność będąca przedmiotem postępowania głównego nie będzie już objęta zakazami przewidzianym w § 4 dekretu w sprawie ochrony gatunków, i czy w celu uniknięcia stosowania tych zakazów wymagane są dodatkowe środki ostrożności.

72 W tym względzie z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że krajowa dyrekcja lasów w ramach rozpatrywania zgłoszenia wycinki rozpatrywanego w postępowaniu głównym nie oceniła żadnego dobrowolnego plan urządzenia lasu. Ponadto administracja krajowa nie sprawdziła, czy wycinka ta może zostać wykonana z pełnym poszanowaniem zakazów przewidzianych w dekrecie w sprawie ochrony gatunków.

73 Poza tym opinia krajowej dyrekcji lasów nie jest wiążąca dla właściciela gruntów i żadna sankcja karna nie jest przewidziana w przypadku nieprzestrzegania zawartych w niej uwag. Zdaniem skarżących w postępowaniu głównym opinia ta nie zawiera w każdym razie informacji na temat tego, czy chronione gatunki żyją na obszarze objętym wycinką, chociaż zwrócili oni uwagę tej dyrekcji na ich obecność na tym obszarze. Jeśli chodzi o zgłoszenie wycinki będące przedmiotem postępowania głównego, nie wskazuje ono okresu roku, w którym wycinka zostanie przeprowadzona.

74 Stowarzyszenie „Chrońcie las” wyjaśnia ponadto, że jeżeli obszar leśny, o którym mowa w postępowaniu głównym, zostanie wycięty zgodnie z opinią wydaną przez krajową dyrekcję lasów, środowisko leśne zniknie, co spowoduje również zniknięcie części siedlisk przyrodniczych gatunków chronionych, które są tam obecne, i zagrozi w ten sposób ich przetrwaniu w perspektywie długoterminowej.

75 W tych okolicznościach należy przypomnieć, że przestrzeganie art. 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej wymaga od państw członkowskich nie tylko przyjęcia kompletnych ram legislacyjnych, ale również wdrożenia konkretnych i specyficznych środków ochrony. Taki system ścisłej ochrony zakłada również podjęcie spójnych i wzajemnie powiązanych działań o charakterze prewencyjnym. Ten system ścisłej ochrony powinien zatem umożliwiać skuteczne zapobieganie niekorzystnym wpływom na chronione gatunki zwierząt wymienione w tym przepisie (zob. podobnie wyrok z dnia 11 czerwca 2020 r., Alianța pentru combaterea abuzurilor, C-88/19, EU:C:2020:458, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo).

76 Dla realizacji celów dyrektywy siedliskowej istotne jest bowiem, aby właściwe władze były w stanie antycypować działania, które byłyby szkodliwe dla gatunków chronionych przez tę dyrektywę, niezależnie od tego, czy przedmiotem danego działania jest zabijanie lub niepokojenie tych gatunków.

77 Do sądu odsyłającego będzie zatem należało zbadanie, czy działania w zakresie gospodarki leśnej takie jak rozpatrywane w postępowaniu głównym są oparte na prewencyjnym podejściu uwzględniającym potrzeby ochrony danych gatunków oraz czy są one planowane i wykonywane w taki sposób, aby nie naruszać zakazów wynikających z art. 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej, przy uwzględnieniu, jak wynika z art. 2 ust. 3 tej dyrektywy, wymogów gospodarczych, społecznych, kulturowych, regionalnych i lokalnych.

78 Mając na względzie całość powyższych rozważań, na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że art. 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że z jednej strony sprzeciwia się on praktyce krajowej, zgodnie z którą jeżeli przedmiot działalności człowieka, takiej jak działalność w zakresie gospodarki leśnej lub zagospodarowania gruntów, jest w sposób oczywisty inny niż zabijanie lub niepokojenie gatunków zwierząt, to zakazy przewidziane w tym przepisie mają zastosowanie wyłącznie w przypadku ryzyka negatywnego oddziaływania na stan ochrony danych gatunków, a z drugiej strony ochrona przyznana przez ten przepis nie przestaje obowiązywać w odniesieniu do gatunków, które osiągnęły właściwy stan ochrony.

W przedmiocie pytania czwartego

79 Poprzez pytanie czwarte sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on praktyce krajowej, zgodnie z którą w przypadku gdy wskutek danego działania, rozpatrywanego oddzielnie lub w połączeniu z innymi,

pomimo podjętych środków zapobiegawczych dochodzi bezpośrednio bądź pośrednio do utraty trwałej funkcjonalności ekologicznej w siedlisku przyrodniczym danego gatunku na danym obszarze w wyniku szkód, niszczenia lub pogorszenia jego stanu, zakaz przewidziany w tym przepisie obowiązuje dopiero od momentu, w którym zaistnieje ryzyko pogorszenia się stanu ochrony danego gatunku.

80 Pytanie to wynika z dwóch przedstawionych przez ten sąd przesłanek, których potwierdzenie będzie jego zadaniem, a zgodnie z którymi z jednej strony chronione gatunki ptaków i żaba moczarowa korzystają ze zgłoszonego obszaru jako terenów rozrodu, które zostaną zniszczone lub zdegradowane przez wycinkę rozpatrywaną w postępowaniu głównym, a z drugiej strony w następstwie tej wycinki zostanie utracona trwałość funkcjonalności ekologicznej w naturalnych siedlisku danych gatunków.

81 Aby odpowiedzieć na to pytanie, należy na wstępie przypomnieć, że zgodnie z art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej przewidziana w tym przepisie ścisła ochrona obejmuje zakaz „pogarszania stanu lub niszczenia terenów rozrodu lub odpoczynku".

82 Właśnie w odniesieniu do tego systemu ścisłej ochrony Trybunał orzekł już, że działaniami, o których mowa w tym przepisie, nie są jedynie działania celowe, lecz również niecelowe. Nie ograniczając zakazu ustanowionego w art. 12 ust. 1 lit. d) tej dyrektywy do działań celowych, w przeciwieństwie do tego, co zostało przewidziane w odniesieniu do działań, o których mowa w jej art. 12 lit. a)–c), prawodawca Unii wykazał swą wolę zapewnienia terenom rozrodu lub odpoczynku zwiększonej ochrony przed działaniami powodującymi pogorszenie ich stanu lub ich zniszczenie [wyrok z dnia 2 lipca 2020 r., Magistrat der Stadt Wien (Chomik europejski), C-477/19, EU:C:2020:517, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo].

83 Ponadto Trybunał podkreślił, że ścisła ochrona przewidziana w art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej ma zastosowanie niezależnie od liczby osobników danego gatunku występujących na danym obszarze [wyrok z dnia 17 kwietnia 2018 r., Komisja/Polska (Puszcza Białowieska), C-441/17, EU:C:2018:255, pkt 237].

84 W związku z tym należy uznać, że ponieważ wdrożenie systemu ochrony przewidzianego w art. 12 ust. 1 lit. d) tej dyrektywy nie jest uzależnione od liczby osobników danego gatunku, nie może być ono uzależnione, jak zauważyła rzecznik generalna w pkt 53 i 55 opinii, od ryzyka negatywnego wpływu na stan ochrony tego gatunku.

85 Należy dodać, że rozważania przedstawione w pkt 58–77 niniejszego wyroku stosują się analogicznie do zakazów przewidzianych w art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej.

86 Z powyższego wynika, że na pytanie czwarte należy odpowiedzieć, iż art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on praktyce krajowej, zgodnie z którą w przypadku gdy wskutek danego działania, rozpatrywanego oddzielnie lub w połączeniu z innymi, pomimo podjętych środków zapobiegawczych dochodzi bezpośrednio bądź pośrednio do utraty trwałej funkcjonalności ekologicznej w siedlisku przyrodniczym danego gatunku na danym obszarze w wyniku szkód, niszczenia lub pogorszenia jego stanu, zakaz przewidziany w tym przepisie obowiązuje dopiero od momentu, w którym zaistnieje ryzyko pogorszenia się stanu ochrony danego gatunku.

W przedmiocie pytań trzeciego i piątego

87 Z uwagi na odpowiedzi udzielone na pytania drugie i czwarte nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytania trzecie i piąte.

W przedmiocie kosztów

88 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty wspomnianych stron, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on praktyce krajowej, zgodnie z którą zakazy przewidziane w tym przepisie dotyczą jedynie gatunków, które są wymienione w załączniku I do tej dyrektywy, są zagrożone na określonym poziomie lub których populacja wykazuje tendencję do długotrwałego spadku.**

2) **Artykuł 12 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory należy interpretować w ten sposób, że z jednej strony sprzeciwia się on praktyce krajowej, zgodnie z którą jeżeli przedmiot działalności człowieka, takiej jak działalność w zakresie gospodarki leśnej lub zagospodarowania gruntów, jest w sposób oczywisty inny niż zabijanie lub niepokojenie gatunków zwierząt, to zakazy przewidziane w tym przepisie mają zastosowanie wyłącznie w przypadku ryzyka negatywnego oddziaływania na stan ochrony danych gatunków, a z drugiej strony ochrona przyznana przez ten przepis nie przestaje obowiązywać w odniesieniu do gatunków, które osiągnęły właściwy stan ochrony.**

3) **Artykuł 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy 92/43 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on praktyce krajowej, zgodnie z którą w przypadku gdy wskutek danego działania, rozpatrywanego oddzielnie lub w połączeniu z innymi, pomimo podjętych środków zapobiegawczych dochodzi bezpośrednio bądź pośrednio do utraty trwałej funkcjonalności ekologicznej w siedlisku przyrodniczym danego gatunku na danym obszarze w wyniku szkód, niszczenia lub pogorszenia jego stanu, zakaz przewidziany w tym przepisie obowiązuje dopiero od momentu, w którym zaistnieje ryzyko pogorszenia się stanu ochrony danego gatunku.**

Podpisy